

Martti Turtola

**ERIK HEINRICHS
MANNERHEIMIN
JA PAASIKIVEN KENRAALI**

 SAGA
EGMONT

Martti turtola

Erik Heinrichs
Mannerheimin ja Paasikiven kenraali

SAGA Egmont

Erik Heinrichs: Mannerheimin ja Paasikiven kenraali

Cover Image: General Axel Erik Heinrichs (1890–1965), the Chief of Defence of the Finnish Defence Forces in 1945 / Puolustusvoimain komentaja, jalkaväenkenraali Axel Erik Heinrichs (1890–1965).

Date: 1945

Source: Marko Palokangas, Military ranks and rank badges of independent Finland, Karisto Oy / Sotamuseo
[https://en.wikipedia.org/wiki/Erik_Heinrichs#/media/File:Erik_Heinrichs_\(1945\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Erik_Heinrichs#/media/File:Erik_Heinrichs_(1945).jpg)

Changes: colour modification, cropping

Copyright © 1988, 2021 Martti Turtola and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788728098714

1st ebook edition

Format: EPUB 2.0

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Veljeni Pekka Turtolan muistolle

Esipuhe

Keväällä 1985 tiedusteltiin Kustannusosakeyhtiö Otavan taholta, olisinko kiinnostunut kirjoittamaan jalkaväenkenraali **Erik Heinrichsin** elämäkerran.

Aloitteentekijöinä elämäkerran kirjoittamiselle olivat Heinrichsin suku yhdessä Kustannus Oy Otavan kanssa.

Tarjous oli houkutteleva ja historiantutkijan kannalta kiehtovakin: olihan kyseessä merkittävä sotilas ja diplomaatti sekä mielenkiintoinen persoonallisuus. Erik Heinrichs ei todellakaan ollut sotilas tavanomaisessa merkityksessä. Hän ei koskaan hylännyt nuoruutensa intohimoa kirjallisuutta ja kirjoittamista. Heinrichsiä voi hyvällä syyllä kutsua humanistiksi suomalaisessa kenraalikunnassa.

Erik Heinrichsin persoonallisuus, hänen monivaiheinen sotilasuransa ja ehkä ennen muuta hänen toimintansa diplomaattina eräissä kansakunnan historian käännekohtissa vaikuttivat siihen, että ryhdyin tarjottuun tehtävään. Voin hyvällä omallatunnolla sanoa, etten ole päätöstäni katunut; niin antoisa tutkimuskohde ja työ minulle avautui.

Toimeksiantajien tarkoituksena oli, että kenraali Heinrichsistä kirjoitettaisiin elämäkerta tieteellisen historiantutkimuksen menetelmiä hyväksikäyttäen. Käytännössä tämä merkitsi sitä, että kirja varustettaisiin asianmukaisilla lähdeviitteillä ja lähdeluettelolla. Tämä oli myös edellytys minun ryhtymiselleni tarjottuun tutkimustyöhön. Toivon, että olen kyennyt välittämään lukijoille kriittisen, luotettavan ja tasapuolisen kuvan

eräästä Suomen itsenäisyyden ajan merkittävästä sotilaasta.

Taloudellista tukea tutkimustyölle ovat antaneet Kustannusosakeyhtiö Otavan lisäksi Suomen Kirjasäätiö, Sotavahinkoyhdistyksen Säätiö, Delegationen för Svenska Kulturfonden, Myllykoski Osakeyhtiö ja Suomen Yhdyspankki Oy. Kiitän myös Heinrichsin sukua ja erityisesti maisteri Hannes Heinrichsiä avusta työn aikana.

Kenraali Erik Heinrichsin elämäkerran kirjoittaminen on ollut vaativa tehtävä. Tutkimus- ja kirjoitustyön aikana olen lisäksi menettänyt kaksi läheistäni: äitini Kaarina Turtolan ja nuoremman veljeni Pekka Turtolan. Omistan tämän työni veljeni muistolle. Toisaalta vaativa tehtävä on auttanut tutkijaa pääsemään henkilökohtaisten murheittensa yli. Tutkittavan henkilön liittyminen Suomen kansan usein dramaattisiin ja traagisiinkin historian vaiheisiin on antanut minulle mahdollisuuden nähdä, kuinka yksilö kuitenkin on vain yksi lenkki historian jatkuvassa virrassa eteenpäin.

*Jokelassa 1.5.1988
Martti Turtola*

Johdanto

*Vaan vaikk' auringotkin peruksiltaan vaipuu
maa kuin huokaus vaikk' alta tyhjiin
haipuu,
tuhkat maailmain jo unhon viemäin hajoo,
elää ja voittaa, mi jaloa on.*

J.L. Runeberg

Axel Erik Heinrichs syntyi kolmetoista vuotta myöhemmin kuin Suomen kansallisrunoilija J.L. Runeberg kuoli. Ikäerosta huolimatta Erik Heinrichs ja hänen ikätoverinsa »90-lukulaiset» muodostivat Suomen historian »runebergiläisimmän» sukupolven.

»Runebergiläisyyteen» vaikutti Erik Heinrichsin sosiaalinen viiteryhmä, hänen lähtökohtansa: ensinnäkin ruotsinkielinen akateemisesti sivistynyt, ylempään keskiluokkaan kuulunut perhe. Sitten kouluvuodet helsinkiläisessä Nya Svenska Samskolanissa eli »Lönbeckska skolanissa». Oppikoulun alun ajoittuminen juuri ensimmäisen sortokauden bobrikovilaisiin vuosiin innosti nuoria imemään itseensä Runebergin Vänrikki Stoolin tarinoiden ihanteellisuutta. Heinrichs kuului sukupolveen, josta Tuomo Polvinen osuvasti sanoo teoksessaan *Valtakunta ja rajamaa*: »Pitkällä tähtäyksellä merkittävää oli se, että vuosisadan alussa varttunut ja myöhemmin julkiseen elämään astunut suomalainen sukupolvi muodosti käsityksensä Venäjästä ja venäläisistä ensi sijassa bobrikovilaisuudesta saatujen vaikutelmien

valossa, mikä työnsi taka-alalle 1800-lukuun liittyvät, monessa suhteessa positiiviset piirteet.»

Heinrichsin jyrkkä suhtautuminen Venäjään ja venäläisiin lieveni myöhemmin ja sai yhä enemmän reaalipoliittisia piirteitä. Myös suhde Runebergiin ja runebergiläiseen ihanteelliseen isänmaallisuuteen muuttui vuosien ja elämäkokemusten saatossa. Pisara ihanteellisuutta kuitenkin säilyi, eikä Heinrichsistä koskaan tullut reaalipolitiikassaan »inhorealista».

Jalkaväenkenraali Erik Heinrichsin täytettyä 21.7.1965 75 vuotta, kirjoitti apulaisprofessori Vilho Suomi, joka oli kirjoittajan kanssa yhteistyössä kääntänyt kaksiosaisen Mannerheimelämäkerran, persoonallisen onnittelukirjeen: »Salli minun sanoa näin: Sinulla on mitä täysin aihe tuntee itsesi onnelliseksi ihmiseksi, ihmiseksi, joka on kokonaan ja loppuun asti lunastanut itsensä ja elämänsä. Harvalle ihmiselle suodaan niin kokonainen ja eheästi kasvava elämäntyö kuin Sinulle, harva on voinut toteuttaa nuoruutensa pyhimät aatteet ja parhaat pyrkimykset kuin Sinä. Soisin Sinun tuntevan sen elävästi, niin että iltahetkesi rauha olisi todella syvä ja rikas, kaiken maallisen vaivan voittava.»

Vilho Suomi oli monessa suhteessa oikeassa. Erik Heinrichsin ura oli Suomessa lähes ainutlaatuinen. Itsenäisyytemme ajan upseereista vain marsalkka Mannerheimin ura ylittää Heinrichsin. Jääkäreistä siihen ei pysty kukaan toinen. Heinrichs saavutti jalkaväenkenraalin sotilasarvon, hän toimi kahden armeijan - talvisodassa Kannaksen armeijan ja jatkosodassa Karjalan armeijan - komentajana. Jatkosodan aikana Heinrichs oli yleisesikunnan päällikkönä ja sodan päätyttyä pääesikunnan päällikkönä sekä ylipäällikön sijaisena. Uran kruunasi nimitys puolustusvoimain komentajaksi ja Vapaudenristin I

luokan Mannerheimristin ritariksi. Viimeksi mainitun kunnianosoituksen kohteeksi joutui Heinrichsin lisäksi vain marsalkka Mannerheim itse.

Voisi helposti ajatella, että Heinrichs olisi täyttä tyytyväisyyttä tuntien viettänyt ansaittuja eläkepäiviään palvelusvuosien päätyttyä. Näin ei kuitenkaan ollut; uralla oli myös pettymyksiä, joista suurin oli eittämättä ero puolustusvoimien palveluksesta. Täytyy muistaa, että Erik Heinrichs täytti vasta 55 vuotta joutuessaan syyttään poliittisen painostuksen vuoksi eroamaan puolustusvoimien komentajan vaativalta paikalta. Hän oli mies parhaassa iässään, sotakokemus takanaan ja juuri aloittanut työskentelyn puolustusvoimien komentajana. Uusi poliittinen ja sotilaspoliittinen tilanne antoi uusia haasteita, joihin Heinrichsillä oli halua ja kykyä vastata. Hänellä olisi saattanut olla edessään kymmenen vuoden työskentely Suomen maanpuolustuksen rakentamiseksi yli sodan jälkeisen aallonpohjan.

Katkerinta on täytynyt olla sen, että Heinrichs joutui ilman omaa syytään eroamaan kesällä 1945. Hän oli poliittinen uhri, joka oli annettava ns. asekatkentakijutun paljastuttua. Mikään ei viittaa siihen, että puolustusvoimien komentaja itse oli ollut tietoinen salahankkeesta: hänen oli kuitenkin vastuu ja hän myös urheasti kantoi sen.

Suomalaisessa sodanjälkeisessä yhteiskunnassa oli eronneen - käytännössä erotetun - puolustusvoimien komentajan vaikea löytää sopivaa työtä. Työskentely Pohjoismaiden Yhdyspankin henkilökuntapäällikkönä tuskin antoi tekijälleen todellista tyydytystä. Mutta vielä kerran Heinrichs nostettiin päätöksenteon huipulle, kun hänet nimitettiin asiantuntijaksi yysopimusvaltuuskuntaan keväällä 1948. Tässä yhteydessä välähteli myös mahdollisuus Heinrichsin nimittämisestä

puolustusvoimien komentajaksi. Paluu aktiivipalvelukseen jäi toteutumatta.

Erik Heinrichsin ura ei kuitenkaan ollut lopussa. Luovan, intellektuaalisen ihmisen joustavuudella hän suuntasi energiansa nuoruutensa harrastukseen, josta hän ei ollut koskaan kokonaan luopunut - kirjallisuuteen. Ura valtakunnan sotilasjohdossa ja poliittisen päätöksenteon lähipiirissä oli antanut Heinrichsille vertaansa vailla olevaa elämänkokemusta ja perspektiiviä asioihin. Tätä kokemusta hän saattoi nyt hyödyntää ja luoda muun ohella monumentaalisen Mannerheim - elämäkerran *Mannerheimgestalten. I Den vite generalen 1918-1919* ja *II Marskalken av Finland*.

Teokset saivat fil.tohtori *Vilho Suomen* ja tekijän yhteistyön tuloksena arvoisensa käännöksen nimellä *Mannerheim Suomen kohtaloissa. I Valkoinen kenraali 1918-1919* ja *II Suomen marsalkka*. Teossarja oli ilmestyessään vuosina 1957-60 merkkitapaus, sillä se oli ensimmäisiä kokonaistulkintoja sotavuosista ja myös merkittävä tutkimus vapaussodasta. Heinrichsin Mannerheim-elämäkerta on vieläkin säilyttänyt arvonsa mielenkiintoisena persoonallisena dokumenttina, osittain myös tutkimuksena mutta ennen muuta loistavana kirjallisena teoksena.

Erik Heinrichsillä oli mahdollisuus ja kykyä antaa kokonaistulkinta Suomen historian dramaattisimmista vaiheista läheisesti tuntemansa marsalkka Mannerheimin elämäkerran kautta. Hän ei jäänyt vaille julkista tunnustusta työstään: jalkaväenkenraali Axel Erik Heinrichs promovoitiin Helsingin yliopiston filosofisen tiedekunnan kunniatohtoriksi toukokuussa 1957.

Tausta

Heinrichsien suvun saksalaisperäinen nimi on ollut syynä moniin väärinkäsityksiin suvun alkuperästä. On todettava heti alkuun, ettei sukututkimus ole antanut minkäänlaista vahvistusta sille, että suku edes jollain tavalla liittyisi Saksaan. Suvun juuret ovat syvällä Ruotsin maaperässä, Itä-Göötanmaalla, Kvarsebon pitäjässä, joka sijaitsee n. 100 km etelään Tukholmasta Itämeren rannikolla. Nykysuomalainen osaa paikantaa alueen parhaiten, kun todetaan sen olevan lähellä Kolmårdenia, kuuluisaa luonnonpuistoa.

Johan Erikinpoika oli, kuten isänsäkin, suvun tunnettu kantaisä Erik, talonpoika Smedskärissä. Hän oli syntynyt n. vuonna 1680 ja avioitui suuren pohjan sodan aikana 1711 Kerstin Henrikintyttären kanssa. Heidän poikansa oli Henrik Johaninpoika, joka viljeli 1/8 manttaalin tilaa Stormbäckenin kylässä Kvarsebossa. Henrik, joka oli syntynyt 1715, saavutti korkean lähes 87 vuoden iän ja kuoli kotikylässään vuonna 1802. Hän oli naimisissa mutta hänen poikansa, joka siirtyi talonpojaksi Lafstorpiin Itä-Husbyn kylään, kuoli jo ennen isäänsä vuonna 1897. Anders Henrikinpoika oli jo nuoresta iästään asti sairaalloinen mutta avioitui silti ja hänellä oli vaimonsa Brita Perintyttären kanssa neljä lasta. Heidän toiseksi vanhin poikansa Henrik Andersinpoika oli talonpoika Itä-Husbyn kylässä. Henrik oli syntynyt 19.8.1775 ja kuoli verrattain nuorella iällä »rintakuumeeseen» 2.5.1814. Hänen puolisonsa Ingrid Göranintytär kuoli vain runsaat kaksi vuotta myöhemmin,

lokakuussa 1816 Linköpingin sairaalassa tapaturman aiheuttamiin vammoihin.

Henrik Andersinpojalla ja hänen vaimollaan Ingridillä oli kolme lasta, joista kaksi vanhinta oli poikia. Vanhin heistä oli nimeltään Anders ja hänestä tuli suomalaisen Heinrichs-suvun kantaisä.

Anders Henrikinpoika oli syntynyt Itä-Husbyn kylässä 5.8.1809 eli samana vuonna, jolloin hänen tuleva isänmaansa liitettiin Ruotsin kuninkaan alaisuudesta Suuriruhtinaan maana Venäjän keisarikuntaan. Pienen Andersin ensimmäiset vuodet eivät olleet kadehdittavat: hän oli vain viisivuotias kun isä kuoli, eikä enempää kuin seitsemän vuotta vanha jäädessään kokonaan orvoksi äidin kuoleman jälkeen. Anders joutui sukulaisten hoiviin. Ensin hänestä huolehti vuonna 1830 tapahtuneeseen kuolemaansa asti setä, Peter Andersinpoika Tunassa ja sen jälkeen eno, Håkan Göraninpoika, joka asui Hägerstadin seurakunnassa Itä-Göötanmaalla.

Nuorella iälläään 1830-luvulla muutti Anders Örebron läänein, Ramundebodan pitäjään. Todennäköisesti hän aloitti uraansa Laxån ruukissa, joka sijaitsee Laxsjönjärven rannalla, suunnilleen puolivälissä Ramuneboda ja Askersundia. Sukuarkistossa säilyneen todistuksen mukaan oli »herra Anders Heinrichs ollut puhtaaksikirjoittajana Kuninkaallisessa Kamarikollegiossa Tukholmassa» kaksi vuotta syksystä 1843 syksyyn 1845. Huomattakoon, että tämä on ensimmäinen kerta, kun nimi *Heinrichs* esiintyy tämän suvun yhteydessä.

Täyttää varmuutta siitä, miksi Anders Henrikinpoika valitsi saksalaisperäisen sukunimen *Heinrichs* ei ole. Sukua tutkinut Per V. Heinrichs arvelee, että mahdollisesti sen ajan raudanvalmistuksen kiinteät yhteydet Saksaan sekä saksalaisten Ruotsissa

toimineiden ammattimiesten ja asiantuntijoiden arvostus olisi vaikuttanut nimen valintaan.

Työtodistusten mukaan Anders Henrikinpoika Heinrichs työskenteli inspehtorina Hammarbyn ruukilla vuosina 1845–49. Hammarbyn ruukki sijaitsi Norassa n. 40 kilometriä Örebrosta luoteeseen. Myös täältä Anders sai erinomaiset mainesanat.

Mikä sitten sai tämän ruotsalaisen ensimmäisen polven kirjanoppineen muuttamaan Ruotsista katsoen syrjäiseen ja kehittymättömään Suomeen, johon suvulla ei tiettävästi ollut mitään liittymäkohtia? Kysymystä tutkinut Per V. Heinrichs arvelee syiden olleen yleisiä, Ruotsin valtakunnan taloudelliseen tilaan liittyneinä. Ruotsin vuoriteollisuus oli liberalistisen vapaakaupan esiinmurtautumisen myötä joutunut vaikeuksiin 1840-luvun loppupuolella. On mahdollista, että tässä tapauksessa Anders Heinrichsiä olisi houkuteltu tulemaan Suomeen John Julinin omistamalle Fiskarsin ruukille Länsi-Uudellemaalle.

Tosiasia oli kuitenkin, että syksyllä 1849 Anders Henrikinpoika Heinrichs saapui Suomeen jäädäkseen sinne iäksi.

Fiskarsin ruukki oli tähän aikaan Suomen merkittävimpiä alan laitoksia. Anders Heinrichs työskenteli täällä viisi vuotta, jonka jälkeen hän vuonna 1854 siirtyi isännöitsijäksi Trollshovdan ruukkiin Tenalaan. Kahden kuukauden kuluttua saapumisestaan Trollashovdaan Anders Heinrichs avioitui sepäntyttären Wilhelmina Charlotta Jernströmin kanssa. Avio-onnea ehti kestää vain 15 kuukautta, kunnes nuori vaimo kuoli. Vajaa puolitoista vuotta myöhemmin Anders avioitui toisen kerran. Uusi nuorikko oli tullivartjan tytär Amanda Charlotta Brunström, Erik Heinrichsin isän äiti.

Ensimmäisestä lyhyeksi jääneestä avioliitosta jäi yksi poika ja toisesta syntyi viisi lasta, kolme tytärtä ja kaksi poikaa. Tämän sisarussarjan toiseksi nuorimmasta lapsesta, Axel Ossian Andreaksesta tuli Erik Heinrichsin isä. Amanda Heinrichsin suku juontaa juurensa Ahvenanmaan ja Hangon välisen alueen ulkosaarilta, Brunskäriltä, Kökarilta, Jurmosta ja Utöstä. He olivat olleet sukupolvesta sukupolveen luotseja tai majakanvartijoita, meren kovettamia sitkeitä saaristolaisia.

60-vuotiaana, vuonna 1869, muutti Anders Heinrichsin perheineen Helsinkiin, jossa perheen pää viimeiset vuodet ennen eläkkeelle jäämistään toimi kasöörinä Helsingfors Skeppsvarvetilla. Tämä merkitsi entiselle ruukinpatruunalle sosiaalista laskua, mutta toisaalta siirtyminen maan pääkaupunkiin soi lapsille paremmat koulunkäynti- ja opiskelumahdollisuudet. Anders ei koskaan ehtinyt nähdä poikansa Axelin esikoista Erikiä, joka syntyi hieman toista vuotta hänen kuolemansa jälkeen.

Erik Heinrichsin isä Axel Ossian pääsi nauttimaan korkeammasta opetuksesta. Isänsä häneen asettamat toiveet eivät olleet turhia, sillä Axel osoittautui matemaattisesti lahjakkaaksi. Andersin kuollessa Axel oli 25-vuotias filosofian kandidaatti ja assistentti Ilmatieteen laitoksella Helsingissä. Samanaikaisesti hän oli Helsingin yliopistolla fysiikan opettajana. Yliopistollinen ura oli hyvässä vauhdissa ja Axel sai valmiiksi lisensiaattityönsä toukokuussa 1901. Vain muutamaa kuukautta myöhemmin hän sai halvauskohtauksen, joka muutti perheen elämän ja jolla tuli olemaan merkittävä vaikutus suuren sisarussarjan tulevaisuuteen.

Axel Heinrichs oli avioitunut pian isänsä kuoleman jälkeen syksyllä 1889 Johanna (Hanna) Matilda

Rönholmin kanssa. Axelin sairastuessa perheeseen oli syntynyt jo kuusi lasta, joista vanhin Axel Erik oli 11-vuotias ja nuorin Bertil vain neljän ikäinen.

Axel toipui osittain sairaudestaan mutta koskaan hän ei enää kyennyt ottamaan varsinaista perheen huoltajan tehtävää takaisin. Tästä vastasi voimakastahtoinen puoliso Hanna, joka jänitevin ottein ja peräänantamatta huolsi suuren lapsiparven, joka vielä lisääntyi kahdella.

Axel kykeni jossain määrin jatkamaan työskentelyään myöhemmin. Vuonna 1907 hänet promovoitiin filosofian tohtoriksi ja hän toimi vielä vuoteen 1919 saakka tilastoijana valtion eri laitoksissa.

Hanna Heinrichsin suku Rönholmit oli itäsuomalaista pappis- ja sivistyneistösukua. Varhaisin tunnettu jäsen oli Hannan isoisan isä, vuonna 1740 syntynyt tilanomistaja Karl Fredrik Rönholm. Eräiden tietojen mukaan suku olisi alun perin ollut suomalaisia Pihlajasaaria, mutta nimi olisi sotilasuran vuoksi suoraan käännetty ruotsinkieliseksi Rönholmiksi. Karl Fredrik omisti Nojanmaan kartanon hieman itään Savonlinnasta.

Anton Ullrich Rönholmilla ja hänen puolisoillaan Anna Henriettalla oli kolme tytärtä ja kaksi poikaa, joista nuorempi oli Anton, Hannan tuleva isä. Vuonna 1822 syntynyt Anton avioitui myös vanhaan viipurilaiseen sukuun kuuluvan Mathilda Roschierin kanssa. Avioparilla oli neljä lasta, joista toiseksi nuorin oli 8.10.1866 Lappeenrannassa syntynyt Hanna. Hannan isä Anton oli filosofian maisteri, varatuomari ja toimi lääninsihteerinä Kuopion lääninhallituksessa. Hanna eli täällä täysin suomenkielisellä alueella 13:een ikävuoteensa saakka, kunnes perhe vuonna 1879 muutti isän kouluhallitukseen nimityksen vuoksi Helsinkiin.

Helsingissä Hanna kävi Svenska Fruntimmerskolania ja valmistui opettajaksi. Jo kouluaikanaan hän tutustui

Axel Ossian Heinrichsiin, josta oli tuleva hänen puolisonsa vuonna 1889. Kun Axel arvannoston jälkeen määrättiin suorittamaan asevelvollisuuttaan reservikomppaniaan, hän anoi pääsyä Rautjärven reservikasarmeille, noin 30 kilometrin päähän Parikkalasta. Paikan ratkaisi se, että Axelin ihastus Hanna vietti vanhempineen kesiä Parikkalassa. Muutamat kymmenet kilometrit eivät merkinneet mitään nuorelle rakastuneelle opiskelijalle, joka useampaan kertaan tallasi tien jalkaisin.

Opettajan ammattiin Hanna ei koskaan joutunut. Sitä vastoin Axelin sairastumisen jälkeen hänen oli tartuttava ruumiilliseen työhön 35 vuoden iässä. Perheen toimeentulon vuoksi Hanna toimi mm. hierojana ja hän kävi kätilökoulutuksen läpi toimien perheenäidin velvollisuuksiensa ohella kätilönä. Toimeentulon parantamiseksi Hanna päätti ryhtyä yrittäjäksi, ja niinpä vaatimattomaksi aluksi perhe vuonna 1910 muutti leipuri Hougbergin talon kolmanteen kerrokseen Kauniaisiin (Grankullaan). Hanna avasi täällä vuoden 1911 alussa aluksi hyvinkin vaatimattoman ompelutarvike- ja paperikaupan. Tässä vaiheessa oli vanhin pojista Erik jo lähtenyt maailmalle. Hannan emännöimästä Kauniaisten kodista tuli kuitenkin vuosiksi ja vuosikymmeniksi eteenpäin koko suurta perhettä koossa pitänyt henkinen keskus¹.

Lapsuus ja nuoruus

KOTI JA KOULUVUODET SORTOVUOSIEN VARJOSSA

Pari kuukautta Axel ja Hanna Heinrichsin esikoisen syntymän jälkeen 21.7.1890 kirjoitti Hannan äiti tyttärelleen Annalle: »Hanna on reippaassa kunnossa, voisipa hän nyt vain olla rauhallisesti ja paikallaan kotona. Pieni poika (Erik) on nätti ja reipas lapsi.»

Erikistä varttui terve ja pulska, ikäisekseen kookas poika. »Ejan» -joksi Erikiä ystäväpiirissä kutsuttiin - kouluvuodet kuluivat, kuten hänen ystävänsä ja koulutoverinsa »Hara» (myöhempi jääkärikenraali ja lainopin kandidaatti Harald Öhquist) on elävästi kuvannut: »Erik Heinrichsin nuoruus kului suunnilleen samoin kuin uskoakseni useimmilla niillä helsinkiläispojilla, joiden perheet kuuluivat samoihin yhteiskuntapiireihin kuin meidän: talvikuukaudet koulunpenkillä, vapaa-aikana tiiviissä toverielämässä, kesällä jollain huvilalla tai mökillä Uudenmaan saaristossa.»²

Sen enempää ystävien muisteluista kuin Ejan itsensä jälkeen jättämistä päiväkirjamerkinnoistä ei ilmene mitään, joka viittaisi johonkin poikkeavaan erityislahjakkuuteen tai muuhun semmoiseen. Olisi liioiteltua ryhtyä suurennuslasilla etsimään Ejan lapsuudesta ja kouluvuosista joitain ennusmerkkejä tulevasta yhteiskunnallisesta menestyksestä. Hän näyttää

olleen aivan tavallinen koulupoika, jolla oli melkolailla samanlaiset harrastukset kuin muillakin ikätovereillaan.

Nykyajan huippukeskiarvoihin tottuneesta lukijasta Ejan todistukset saattavat vaikuttaa kurjilta. Mikään koulupinko hän ei todellakaan näytä olleen, mutta toisaalta koko luokan keskiarvokaan ei ollut kovin korkea. Esimerkiksi VIII luokan (vastannee nykyistä lukion I luokkaa) joulutodistuksessa vuonna 1906 luokan keskiarvo oli 7,36 ja Erikin todistuksen keskiarvo 7,13. Äidinkieli eli ruotsi oli selvästi Erikin vahvoja aineita, yleensä sekä suullinen että kirjallinen esitys olivat kiitettäviä yhdeksikköjä. Suomen kieli sitä vastoin ei sujunut oikein hyvin. Suullinen esitys oli yleensä sentään tyydyttävä mutta kirjallinen esitys välttävä 6. Sen ajan ruotsinkielisten sivistyneistöperheitten vesojen ei juuri tarvinnut vielä silloin melko ruotsinkielisessä Helsingissä paljoa suomea käyttää. Tässä vaiheessa ei kurjasta suomen kielen taidosta ollut haittaa, ensimmäisen kerran Erik Heinrichs törmäsi tähän ongelmaan vakavasti jääkäriaikanaan Saksassa. Myöhemmin hänen suomen kielen taitonsa parani huomattavasti ja toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen hän kirjoitti erittäin kaunista ja lähes virheetöntä suomea.

Vieraat kielet ylipäätään olivat Erikin vahvempia puolia. Sitä vastoin matemaattisissa aineissa hänen numeronsa olivat välttäviä. On ehkä hieman yllättävää, ettei hän osoittanut ainakaan koulussa mitään erikoista mielenkiintoa myöhempää harrastustaan historiaa kohtaan.

Erikin kirjoittaessa ylioppilaaksi Nya Svenska Samskolanista eli johtajansa mukaan ristitystä Lönnbäckska skolanista keväällä 1908 oli päästötodistus - kuten tavallista - hieman parempi. Keskiarvo oli noussut 7,9:ään. Yleensä numerot olivat hieman nousseet kautta

linjan lukuun ottamatta matemaattisia aineita ja suomen kieltä.³

Erikistä kasvoi harteava ja pitkä, 180 cm:n mittainen nuorukainen. Nuorten tapaan hän ulkoili paljon muttei varsinaisesti ollut kiinnostunut voimistelusta ja urheilusta – yhtä lajia lukuun ottamatta. Hänen voimistelunumeronsa pysyttelevät yleensä kuutosessa. Murrosikäisenä uinnista tuli hänelle intohimo, harrastus joka kesti läpi elämän, aina sotavuosiin päämajassa ja eläkepäiviin asti. Useampina kesinä Erik piti päiväkirjaa uiduista matkoista ja hänellä oli selvät tavoitteet, kuinka monta kilometriä kuukausittain oli uitava. Uintiretket eivät suinkaan rajoittuneet lämpimiin kesäkuukausiin vaan karaistunut nuorimies ui meressä melkein niin kauan kuin sulaa oli. Myöhemmin uinnin ohelle merellisinä harrastuksina tulivat purjehdus ja melonta.

Vaikka kouluvuodet näyttivätkin kuluvan tavallisen arkisesti, oli elämässä myös dramaattisia käännteitä. Vaikein niistä varmasti oli isän sairastuminen ja perheen joutuminen taloudelliseen ahdinkoon. Taloudellisen aseman vaikeutumista merkittävämpi seikka isän sairastumisessa oli isähahmon menettäminen. Äiti otti vastuun perheestä sekä henkisessä että taloudellisessa mielessä. Myöhemmin vanhimman veljen Erikin vastuunpaine on varmaankin ollut epätavallisen raskas.

Murrosikäisenä Erik alkoi toveriensa tavoin pitää päiväkirjaa. Vihkosia kertyi vuosien mittaan lukuisia ja ne ovat täynnä yksityiskohtaisia kuvauksia sen ajan koululaisten elämästä, tapaamisista, koululaisten kotonaan pitämistä kutsuista ja retkistä. Viehättävä kuvaus sisältyy päiväkirjaan vuodelta 1906, jolloin filosofian kandidaatti Eirik Hornborgin johdolla ryhmä Nya svenska samskolanin 7-luokkalaisia teki kesäretken Uudenmaan ja Varsinais-Suomen rannikkopitäjiin.

Kesäkuiseen retkeen osallistuivat Erikin luokkatovereista seuraavat: Hans Brummer, Judith Damsten, Erik Ehrnrooth, Göran Leopold, Margit Lindqvist, Ernst Sohlberg, Olof Tigerstedt ja Harald Öhquist.

Seurue eteni eri kulkuneuvoilla, laivalla, hevoskyydillä ja jalan kulttuurihistoriallisesta nähtävyydestä toiseen. Matkan aikana käytiin mm. Fagervikissä ja Raaseporissa ja lopuksi päädyttiin Turkuun. Matkalaiset yöpyvät kestikievereissa ja kartanoissa. Tunnelma kuvauksessa on kuin konsanaan vuosisadan vaihteen nuortenkirjojen klassikoissa, vaikkapa Mary Marckin (Kersti Bergrothin) kuolemattomissa Eeva-kirjoissa.

Viikkoa ennen matkalle lähtöä Erik juhli tovereineen Fazerilla koulun päättymistä. Yksityiskohtaisen tarkasta kirjanpidosta ilmenee, että Fazerilla nautittiin yksi annos jäätelöä (50 p), yksi annos kaakaota (50 p) ja yksi lasi mehua (20 p).

Näiden aurinkoisten koulumuistojen takana piilivät kuitenkin synkät pilvet. Ensimmäisen sortokauden tapahtumat eivät vielä kovin koskettaneet vähän toisella vuosikymmenellä ollutta koulupoikaa. Päiväkirjoissa ei mainita poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista halaistua sanaa ennen kuin syksyllä 1905, jolloin kaikkien riemuksi koulu menee lakkoon!

Näyttää siltä, että suurlakko kaikkine jännittävine ja dramaattisine vaiheineen on se murros, joka saa nuoren 15-vuotiaan Erik Heinrichsinkin kiinnostumaan poliittisista kysymyksistä. Koululaiset innostuivat lakon ensi päivinä myös osallistumaan »suoraan toimintaan». Tiistaina lokakuun 31. päivän aamuna Lönnbäckin koululaiset tulivat koululle vain kuulemaan, että heillä oli vapaapäivä. He lähtivät vaeltamaan koulultaan Yrjönkatua pitkin ohi suomalaisen normaalilyseon, Brobergin koulun ohi ja edelleen Unioninkadulle ja pitkin

Esplanadia venäläiselle kymnaasille. Sieltä yhä kasvava kulkue jatkoi Hagmanin koululle Säätytalon lähelle, josta matka jatkui marinskaja - schenskaja kymnaasille. Täälläkin lukiolaiset opettajineen yhtyivät hurraahuutojen kaikuessa kulkueeseen. Tässä vaiheessa Eja ja Hara erosivat kulkueesta mennäkseen kotiin. Kulkue oli jatkanut edelleen Senaatintorille, jossa suomalaiset koululaiset olivat laulaneet Maamme ja venäläiset kimnasistit suomalaisten rinnalla Marseljeesin! Kansallisuusvihasta ei tuolloin näkynyt merkkiäkään.⁴

Seuraavana aamuna Eja ja Hara ystävineen menivät koululle. Porttikäytävässä oli seinään kiinnitettynä seuravanlainen tiedotus:

»Työ koulussamme samoin kuin valtion kouluissa on lopetettu tämän viikon ajaksi». Eja jatkaa: »Tämän alle oli Mefi korkeimman omakätisesti suvainnut kirjoittaa. Lönnbäck.»

Lauantaina marraskuun 4. päivänä Erik kirjoitti innostuneena, kuinka illalla hänen isänsä oli kuullut *Eläköön*-laivalla Pietarista palanneelta luotsitirehtööri Sjömanilta, että keisari oli myöntynyt perustuslaillisiin vaatimuksiin. Valtiopäivät (landtdag) kutsuttaisiin koolle 20. joulukuuta ja kutsuja alettaisiin painaa välittömästi! Näiden päivien tulevaisuudenusko ehti moneen kertaan muuttua epätoivoksi seuraavien kymmenen vuoden aikana. Pessimismi ja toivottomuus laukesi tällöin aktiiviseksi toiminnaksi, jääkäriliikkeeksi. Tällaisesta toiminnasta tuskin rauhallinen ja hitaasti innostuva Erik saattoi edes uneksia vuonna 1905. Kiinnostus poliittisiin kysymyksiin oli kuitenkin syttynyt. Nuori Erik hankki kiellettyä kirjallisuutta, pamfletteja jne. Talvella 1907 hän sai haltuunsa Tukholmassa vuonna 1900 painetun »Det passiva motstondet» -kirjasen, jonka mottona olivat käskyt »icke medverka, icke lyda, icke erkänna!»⁵

EPÄONNISTUNEESTA YLIOPPILAASTA LEHTIMIEHEKSI

Kouluvuosien aikana Erik Heinrichsille ei ollut hahmottunut mitään selvää tulevaisuudensuunnitelmaa. Huonon »matikkapään» takia hänestä ei ollut samoille urille kuin isä. Ilmeisesti kiinnostus kirjallisuuteen painoi vaa'assa niin paljon, että hän -sen enempiä miettimättä - kirjoittautui, ajan tavan mukaan juhlallisesti frakissa toukokuussa 1908 Helsingin yliopiston filosofisen tiedekunnan historiallis-kielitieteelliseen osastoon.

Erik Heinrichsin opinnoista ei tullut useista eri yrityksistä huolimatta mitään. Hän epäonnistui opinnoissaan täydellisesti. Yliopiston matrikkeleista ilmenee, ettei hän koko kirjoillaoloaikanaan syyslukukaudesta 1908 kevätlukukauteen 1912 saanut yhtään suoritusta. Uusi yritys keväällä 1913 oli yhtä heikko: ei yhtään suoritusta. Parin vuoden ajan nuori ylioppilas tosin ainakin ilmoittautui luennoilla (niin silloin kuin nykyäänkin on ylioppilaan asetuksen mukaan seurattava vähintään kahta luentosarjaa tai kurssia).

Syksyllä 1908 tämä keväällä cum laude approbaturin puoltoäännet saanut ylioppilas ilmoittautui kolmelle luen nolle; professori Hugo Pippingin ruotsin kielen ja kirjallisuuden luen nolle sekä dosentti Väinö Nordströmin latinan ja professori Öhquistin saksan pro exercitio -harjoituksiin. Keväällä hän jatkoi latinan pron suorittamista, jätti saksan silleen mutta kiinnostui taidehistoriasta. Kyseessä oli J. J. Tikkasen luento kuvaamataiteiden historiasta XVI vuosisadalla. Italian kirjallisuutta renessanssin aikana Heinrichs opiskeli Werner Söderhjelman luen nollla.

Vuoden tuloksettoman opiskelun jälkeen Erik Heinrichs kiinnostui kansantaloudesta ja alkoi vakavasti kuunnella prof. Vennolan luentoja kansantaloudesta,

veropolitiikasta ja verotuskysymyksistä. Toisena luentona oli Zachris Castrénin filosofinen propedeutiikka. Latinan prota hän raahasi sitkeästi edelleen mukanaan osallistumalla prof. Fridolf Gustafsonin harjoituksiin. Kevätlukukaudella luennot supistuivat minimiinsä eli kahteen: latinan proharjoituksiin ja prof. Rolf Lagerborgin filosofisia peruskysymyksiä nykyisessä muodossaan käsittelevään luento.

Kun ylioppilas Heinrichs ei ollut osallistunut kahtena seuraavana lukuvuotena opetukseen, hänet poistettiin yliopiston statuuttien mukaan kirjoilta syyslukukaudella 1912. Uusi yritys heti joulun jälkeen ei tuottanut tulosta. Heinrichs oli kirjoilla vain kevätlukukauden tullakseen jälleen poistetuksi syyslukukaudella 1913. Yhtään arvosanasuoritusta, ei edes pro exercitiota jäänyt käteen tästä viisivuotisesta opiskeluyrityksestä. Helsingin yliopiston matrikkelimerkinnät eivät Erik Heinrichsin osalta pääty kuitenkaan näin onnettomasti. Viimeinen merkintä on upeasti Filosofian tohtori, honoris causa, 31.5.1957. 44 vuotta myöhemmin epäonnistunut ylioppilas, akateemisen uran sijasta sotilasuran valinnut Erik Heinrichs sai hyvityksen myös nuoruutensa areenoilla.⁶

Yliopisto ei kuitenkaan jäänyt Erik Heinrichsin ainoaksi nuoruuden opinahjoksi. Syksyllä 1912 hän palasi jo varhaisempaan ajatukseen opiskella arkkitehdiksi ja kirjoittautui Helsingin Polytekniseen korkeakouluun (Nykyinen Teknillinen korkeakoulu). Seuraavana keväänä hän kuitenkin erosi, suoritettuaan sitä ennen tentin yleisessä fysiikassa. Tuntuukin hieman oudolta, että matemattisista aineista niin vähän kiinnostunut Heinrichs elätteli ajatuksia arkkitehdin elämänurasta.⁷

Syynä yliopisto-opiskelun katkeamiseen syksyllä oli se, että Erik Heinrichs lähti erääseen perheeseen Karihaaran

teollisuuspaikkakunnalle Kemin pohjoispuolelle kotiopettajaksi. Työ oli tekijänsä mielestä helppo - oppilas oli yhdeksän vuotias poika - ja palkka myös kohtuullinen. Kun talo tarjosi ylöspidon niin 50 markan kuukausipalkasta jäi ylikin. Outoa muuttaminen pohjoiseen oli helsinkiläispojalle. Vaikka Karihaara on täysin suomenkielistä seutua, ei kielitaito tältä osin paljoa kohentunut. Kaupungin ja tehtaan sivistyneistöpiireissä osattiin toki ajan tavan mukaan käyttää ruotsia. Hieman huvittava episodikin liittyy kielitaitoon, kun Erik Heinrichs matkusti Haaparantaan Ruotsiin. Hän kertoo kirjeessään Harald Öhquistille menneensä erääseen kahvilaan, jossa hän vain vaivoin sai ainoastaan suomen kieltä taitavan rouvan häntä ymmärtämään.

Aluksi Heinrichsistä tuntui kuin paikkakunnalla ei olisi ollut minkäänlaista sosiaalista elämää. Siihenkin hän pikku hiljaa pääsi mukaan. Vierailivatpa Kemissä mm. kuuluisat oopperatähdet Alexis af Enehjelm ja Maikki Järnefelt.

Taloudelliset syyt eivät ole ilmeisesti olleet päällimmäisinä, kun Erik Heinrichs päätti muuttaa kotiopettajaksi Kemiin. Hän oli kuluttanut kaksi vuotta yliopistolla saamatta ainuttakaan suoritusta aikaan. Ilmeisesti iloinen toveripiiri ja akateeminen vapaus viettelivät liikaa kotoaan pois muuttanutta nuorukaista. Kemistä lähetetyissä kirjeissä huokuu kaiho iloisein illanistujaisiin. Helmikuun kylmyydessä hän haaveilee tulevan kesän illallisista Klippanilla.⁸

Eräistä kirjemerkinnoista voidaan päätellä Kemiin muuton olleen paremminkin pakoa riehakkaasta ylioppilaselämästä. Pian tulonsa jälkeen hän tuskaantuneena kirjoittaa ystävälleen Öhquistille: »Kuten jo aikaisemmin olen lukuisia kertoja puhunut, eivät minun opintoni nytkään ole tahtoneet päästä vauhtiin. Vaikka

minä elättelin harhaa siitä, että ainoa mitä puuttui, oli hiljaisuus ja rauha.»⁹

Vielä helmikuussa 1911 Heinrichs kirjoittaa Öhquistille lukevansa kansantaloustiedettä. »Olen nimittäin päättänyt alkaa opiskella vakavasti.» Kuten edellä olemme jo nähneet, ei näistä yliopistoluvuista sen enempää kuin myöhemmin aloitetuista teknisistä opinnoista tullut mitään. Kotiopettajantoimen Erik Heinrichs lopetti ilmeisesti tarkoituksettomana keväällä 1911. Muuten ylioppilas ei pelännyt työtä, vaan oli valmis tarttumaan ruumiilliseenkin työhön. Kesällä 1912 hän paiski töitä rakennuksella Helsingissä, kun Hakaniemeen nousi uusi kauppahalli.¹⁰

Syksyyn 1913 mennessä opintie oli kuljettu loppuun. Useista yrityksistä ja eri ratkaisumalleista huolimatta opinnot eivät olleet päässeet edes kunnolla alkuun. Jotain ratkaisevaa oli tehtävä; oli löydettävä leipäpuu, jossa ei välttämättä vaadittu yliopistollista loppututkintoa. Sellainen löytyikin ilmeisesti jo syksyllä 1913 helsinkiläisessä Dagens Tidningenissä.

Tunnettu suomenruotsalainen kemisti, lehtimies, pakinoitsija, kirjailija ja ylisummaan merkittävä kulttuurihahmo Gustaf (Guss) Mattsson oli kutsuttu vuonna 1911 perustetun Dagens Tidningenin päätoimittajaksi. Lehden takana oli Mercator-kirjapainon omistaja Amos Anderson, joka onnistui houkuttelemaan Mattssonin mukaan.

Mattsson oli monitieteilijä ja hän toimi sekä yliopistolla että Teknillisessä korkeakoulussa opettajana. On mahdollista, että Erik Heinrichs viimeksimainitussa opinahjossa lukuvuoden 1912–13 opiskellessaan olisi joutunut tekemisiin Mattssonin kanssa. Mahdollisesti hän veti kirjallisuudesta ja kirjoittamisesta kiinnostuneen 23-vuotiaan nuoremiehen lehtityöhön.

Joka tapauksessa Erik Heinrichsillä oli onni päästä älyllisesti erittäin vireään ja henkisesti laaja-alaiseen kulttuuriympäristöön. Mattsson oli koulutukseltaan luonnontieteilijä mutta hän oli samanaikaisesti humanisti. Aina vuosisadan vaihteesta, lehtimiesuransa alusta lähtien Mattsson oli edustanut vapaamielisiä ajatuksia. Hän kannatti sisäpolitiikassa kompromisseja ja kielirauhaa. Yhteistoimintaa olisi saatava aikaan ruotsinkielisten ja suomenkielisten vapaamielisten välillä. Mattsson vastusti dogmaattisuutta ja ohjelmanjulistuksia, siksi hän ei koskaan halunnut liittyä Ruotsalaiseen kansanpuolueeseen. *Jarl Olof Tallqvist* toteaaakin, että »Guss Mattsson oli monipuolinen, dynaaminen henkilö ja ennen muuta runoilija ja sanataituri, ominaisuuksinaan inhimillisyys, leikkimieli, säkenöivä tyyli, mielikuvitus ja oppineisuus».¹¹

Mattsson oli Dagens Tidningenin päätoimittaja mutta myös pakinoitsija nimimerkillä Ung Hans. Juuri pakinoitsijana Mattsson on ehkä tunnetuin nykylukijalle: hänen pakinoistaan on koottu kaksi suomennettua laitosta. Hänen on täytynyt havaita Erik Heinrichsin kyvyt kirjoittajana ja nimenomaan pakinoitsijana. Niinpä vuosina 1913–14 ilmestyi Dagens Tidningenissä ja sen seuraajassa Dagens Press-lehdessä nelisenkymmentä pakinaa ja artikkelia nimimerkillä »Morenkopp». Amos Andersonin lehti Dagens Tidning ei nimittäin hyvästä yrityksestä huolimatta elänyt kolmea vuotta kauempaa, se kariutui 1914. Jo kuolemansairas Mattsson jaksoi johtaa vielä jonkin aikaa Dagens Postia mutta voimat uupuivat marraskuussa 1914.

Guss Mattssonin ja koko Dagens Tidningenin ja Dagens Pressin ympärillä olleen piirin merkitys Erik Heinrichsin ajattelulle ja kehitykselle oli merkittävä. Vaikutuksille vielä alttiissa iässä toimittaja Heinrichs imi itseensä ne

vapaamielisyyden, humanisuuden ja tasapuolisuuden aatteet, joista hän ei myöhemmälläkään iällä koskaan luopunut. Tätä aatetaustaa vasten käy ymmärrettävämmäksi, miksi Erik Heinrichsistä ei koskaan tullut heimoaktivistia, upseerilakkolaista tai äärioikeistolaista lapuanliikkeen kannattajaa niin kuin niin monesta hänen jääkäritoveristaan.

Taipumusta kirjoittamiseen Erik Heinrichsillä oli ollut jo kouluaikanaan. Rakkaus kirjoittamiseen syntyi varmaan näinä lehtimiesvuosina. Sen tuloksina syntyi vapaussodan jälkeen kaksi hienoa novellikokoelmaa »Kring Östersjön» (suomennettu Itämeren ääriltä) ja »Hotel S:t Petersburg» (vuosina 1918 ja 1919).¹² Oli suuri vahinko, että virkavelvollisuudet veivät vuosikymmeniksi Erik Heinrichsin ajan niin tyystin, että hän saattoi jatkaa kirjallista tuotantoaan vasta jouduttuaan sivuun aktiivipalveluksesta toisen maailmansodan jälkeen.

Lehtimies ja pakinoitsija Erik Heinrichs kuului samaan ikäpolveen kuin ruotsinkielisen *dagdrivare*-kirjailijaryhmän jäsenet, kuuluisimpana vuonna 1925 itsemurhaan ajautunut *Runar Schildt*. *Dagdrivare*itten maailmankuva oli voimakkaan esteettinen. Kuten *Kai Laitinen* toteaa, tämän sukupolven teoksista ei puuttunut eleganttia tyyliä eikä terävänäköistä psykologiaa.¹³

Heinrichs viljeli huumoria, joskus hienoa ironiaa mutta ennen kaikkea hän on esteetikko. Siinä sekä tyylin hallinnassa ovat hänen suurimmat littyäköhtansa ajan *dagdrivareihin*. Toisaalta häneltä puuttui tämän polven – kuten Kai Laitinen sanoo – »skeptinen, väsähtänyt, syrjästäkatsojan rooli».

Harald Öhquist antaa arvion lyhyessä elämäkerrassaan Erik Heinrichsin uranvalinnasta: »Että Heinrichs nyt oli löytänyt tehtävän, joka sopi hänelle selvästi paremmin

kuin mikään, mitä hän aikaisemmin oli yrittänyt, oli aivan ilmeistä. Sen puolesta puhui myös se, että hänen esimiehensä Guss Mattsson kovasti arvosti Heinrichsin kykyä ja ennusti hänelle menestyksellistä uraa lehtimiehenä. Varmasti tästä olisi tullut totta, jos maailmantapahtumien pyörteet eivät olisi saavuttaneet meidän maitamme ja täysin mullistaneet monien ihmisten tulevaisuudensuunnitelmat.»¹⁴

Jääkäriksi

*Syvä iskumme on, viha voittamaton,
meill' armaa ei kotimaata.
Koko onnemme kalpamme kärjessä on,
ei rintamme heltyä saata.*

Heikki Nurmio: Jääkärimarssi

LÄHDÖN MOTIIVIT

Erik Heinrichs ei suinkaan ollut se Heinrichseistä, joka ensimmäisenä oli mukana suunnittelemassa aseellista toimintaa Venäjän hallitusvaltaa vastaan. Erikiä kolme vuotta nuorempi Gunnar-veli kuului siihen kuuden entisen Lönnbäckin koulun oppilaan ryhmään, joka muodosti sitten jääkäriliikkeeksi muodostuneen toiminnan ytimen. Muut olivat Eric Anthoni, Walter Horn, Pehr Norrmén, Bertel Paulig ja Per Zilliacus.

Erik oli muutamia vuosia vanhempi kuin useat jääkäriliikkeen alkuunpanijoista. Enemmän kuin suoranaisesti ikä, merkitsi se, että Erik Heinrichs ei enää osallistunut osakuntatoimintaan Nylands nationissa eikä yleensä nuorten ylioppilaitten rientoihin. Kyseessä oli alun alkaen niin rajatusti ylioppilasliike, että vähänkin sivuun joutuneilla kesti aikansa ennen kuin he saivat eri kautta vihiä suunnitelmista. Gunnar halusi erityisesti pitää vanhemman veljensä tietämättömänä näistä toimista. Syyksi hän kertoi Harald Öhquistille sen, että äidille olisi jo kyllin, jos yksi hänen pojistaan lähtisi täysin epävarmoihin kohtaloihin eikä mahdollisesti koskaan

voisi palata. Toisaalta Gunnar oli viitannut myös siihen, että Erik nyt vihdoinkin oli saanut niin hyvät tulot, että voisi saada taloutensa kuntoon - mikäli vain jatkaisi uudella urallaan.

Gunnar muutti kuitenkin mieltään ja kertoi vanhemmalle veljelleen suunnitelmista lähteä Saksaan. Tuloksena oli, että molemmat veljekset matkustivat sinne yhdessä.¹⁵

Mitkä tekijät sitten painoivat vaa'assa niin paljon, että Erik Heinrichs lähti mukaan liikkeeseen, joka laillisen hallitusvallan näkökulmasta kuitenkin oli maanpetoksellista? Pohtiessaan yleensä jääkäriksi lähteneitten motiiveja Matti Lauerma toteaa perusteellisessa tutkimuksessaan »Jääkäripataljoona 27» seuraavaa: »Selitys, että 1886 nuorta suomalaista miestä ja kaksi nuorta naista astui Saksan armeijan palvelukseen pelkästään aatteellisten syiden vuoksi, on yksinkertainen, mutta myös yksipuolinen. Vaikuttimia oli muitakin.» Luetellessaan näitä muita syistä aina seikkailunhalusta taloudellisiin vaikeuksiin ja epäonnistumisiin kotimaassa tulee Lauerma kuitenkin johtopäätökseen, että »ilmeiseksi tosiasiaksi jää, että jääkäriiliike oli ennen muuta nuorekkaan, uhrivalmiin idealismin ilmaus, jolle Suomen historiasta tuskin löytyy toista tasavartaista vastinetta».¹⁶

Näin arvioi Lauerma yleensä, mutta entä sitten Erik Heinrichsin tapaus? Hänen monikymmenvuotinen ystävänsä ja jääkäritoverinsa kirjailija Harald Hornborg kirjoitti Jääkäriliiton lehdessä *Parollessa* julkaistuissa muistosanoissa marraskuussa 1965 seuravanlaisia arvioita. »Yleisestihän hänen elämäntyönsä tunnetaan merkittävänä - majuri ja pataljoonan komentaja 27 - vuotiaana, eversti 37 vuoden ikäisenä ja jalkaväenkenraali 50-vuotiaana - mutta sellaisesta, joka